

เขาสมอคอน เขาสมอแดง

เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าเป็นครูอยู่ที่ลพบุรีนั้น ข้าพเจ้าชอบออกศึกษาหาความรู้ด้วยการเดินทางไปชมโบราณวัตถุสถาน และวัดต่างๆ ทั้งในตัวเมืองและนอกตัวเมืองในวันหยุดราชการอยู่เสมอ จนกระทั่งเมื่อ ๒ ปีล่วงมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ย้ายไปเป็นครูอยู่ที่พิษณุโลก ประกอบกับพิษณุโลกเคยเป็นเมืองเก่ามาก่อนเช่นเดียวกับลพบุรี ข้าพเจ้าจึงได้ออกไปชมโบราณวัตถุสถาน และวัดต่างๆ อีกเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงพบว่าในท้องที่จังหวัดลพบุรี และจังหวัดพิษณุโลกนั้นมีภูเขาคู่ที่มีชื่อคล้ายกันอยู่คือ “เขาสมอคอน” ที่จังหวัดลพบุรี และ “เขาสมอแครง” ที่จังหวัดพิษณุโลก ข้าพเจ้าได้พบโบราณวัตถุสถาน และวัดต่างๆ หลายวัดบนภูเขาทั้งสอง และเมื่อได้อ่านหนังสือพงศาวดารเหนือของพระวิเชียรปรีชา (น้อย) หนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ของร.ต.ท. แสง มนวิฑูร เป็นผู้แปล และหนังสืออักขรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ประกอบกับซักถามพระภิกษุ ชาวบ้าน และท่านผู้รู้แล้ว จึงได้เรื่องราวของเขาสมอคอน และเขาสมอแครงที่น่าสนใจยิ่ง จึงขอนำมาแล้ว

ให้ท่านผู้อ่านได้อ่านกันตั้งต่อไปนี้

ข้าพเจ้าขอเริ่มที่เขาสมอกอน จังหวัดลพบุรีก่อน เขาสมอกอนนั้นอยู่ในท้องที่ตำบลเขาสมอกอน อำเภอท่าม่วง สำหรับอำเภอท่าม่วงนั้นอยู่ห่างจากตัวเมืองลพบุรี ๑๑ กิโลเมตร และเขาสมอกอนนั้นอยู่ห่างจากตัวอำเภอท่าม่วงขึ้นไปทางเหนือประมาณ ๑๐ กิโลเมตร แต่ถ้าเดินลัดทุ่งนาไปยังเขาสมอกอน จากลพบุรีถึงเขาสมอกอนก็ไม่ไกลกันนัก คงไม่ถึง ๒๑ กิโลเมตรแน่นอน แต่ถ้าสะดวกที่สุดต้องเดินทางไปเขาสมอกอนในฤดูน้ำหลาก เพราะมีเรือแล่นถึงเขาสมอกอนได้สะดวก ถ้าเป็นฤดูแล้งต้องลัดทุ่งนาไปซึ่งไม่สะดวกนัก ข้าพเจ้าเดินทางไปครั้งใดก็ต้องไปในฤดูน้ำหลากเสมอ

เนื่องจากเขาสมอกอนตั้งอยู่กลางทุ่งนา และเป็นเขาที่ไม่สูงนัก มีอยู่หลายลูกด้วยกัน แต่ไม่ติดเป็นเทือกเดียวกัน ถ้าหากเป็นฤดูน้ำหลาก จะเสมือนว่าเป็นเขาที่อยู่กลางทะเล เพราะบริเวณรอบๆ เขาสมอกอนเป็นที่ราบลุ่ม ค้วยเหตที่กล่าวมา จึงมีตำนานของเขาสมอกอนที่เล่ากันต่อมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับเรื่องรามเกียรติ์นั่นเอง สำหรับตำนานที่เล่ากันมานั้น ข้าพเจ้าขอถ่ายทอดให้ฟังดัง
ดังนี้

เนื่องจากตำนานมีอยู่ ๓ ฝ่ายด้วยกัน ฝ่ายหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ครึ่งหนึ่งพระรามทรงกริ้วทศกัณฐ์มาก ทรงขว้างจักรจากทะเลชุบศรหวังจะให้ทศกัณฐ์แหลกลาญ แต่เผอิญที่จักรนั้นเจ็ยวอยอดเขาลูกหนึ่งไป เศษหินที่ถูกจักรเจ็ยวไปนั้น จึงกระเด็นไปเป็นเขาสมอกอนนั่นเอง แต่อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวว่า เมื่อครั้งที่พระลักษมณ์ต้องหอกโมกขศักดิ์ของกุมภกัณฐ์จนถึงกับสิ้นสติสมปฤติ ถ้าไม่มีใครช่วยแก้ไขให้ฟื้นทันพระอาทิตย์ขึ้นก็คงทิวคตแน่นอน หนุมานซึ่งเป็นที่ทหารเอกของพระราม จึงได้อาสาไปหายาวิเศษ คือต้นสังกรณีตรีชะวาที่เขาสรรพยา (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่จังหวัดชัยนาท) มาฝนทาหอกที่ปักอยู่จึงจะหลุด เมื่อหนุมานได้ต้นสังกรณีตรีชะวาแล้วก็รีบเหาะกลับมา แต่ด้วยความรีบร้อน เพราะต้องให้ทันก่อนรุ่งเช้า ลมได้พัดเศษหินที่เกาะรากต้นสังกรณีตรีชะวาหลุดลงบนพื้นดิน จึงกลายเป็นเขาสมอกอนไป แต่ตำนานอีกฝ่ายหนึ่งเล่าว่า เมื่อพระรามไปหาต้นสังกรณีตรีชะวานั้น เนื่องจากเป็นเวลากลางคืน และเกรงว่าจะรุ่งเช้าเสียก่อน จึงคอนภูเขามาทั้งลูก เมื่อเหาะผ่านมาทางเมืองลพบุรี ซึ่งขณะนั้นไฟกำลังไหม้ไม่หยุด เนื่องจากหนุมานเอาหางกวาดเมืองลพบุรีมาก่อน ด้วยเหตุ

นี้ หนุ่มาจนถึงมองเห็นต้นสังกรณีตรีชะวาจากแสงไฟที่กำลังไหม้อยู่^๕ จึงทิ้งภูเขาทิ้งลูกที่คอนมาลงกลางทะเลเพลิงเอาแต่ต้นสังกรณีตรีชะวาไป ภูเขาคอนมาจึงถูกไฟเผากลายเป็นหินสีขาวโพลน^๕ ภูเขานี้ และเรียกชื่อกันว่า “เขาสมอคอน”

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตำนานที่เล่ากันมาให้สอดคล้องกับชื่อและลักษณะของเขาสมอคอนนั่นเอง

ตำนานเกี่ยวกับเขาสมอคอนนี้ ยังปรากฏในหนังสือ “อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน” อีก ข้อคัตข้อความมาลงไว้ดังนี้ “เขาสมอคอน^๕เป็นที่อยู่ของพระสุกทันตฤาษี อาจารย์ของพระเจ้ารามคำแหงมหาราช และพระยวงำเมืองกษัตริย์เมืองพะเยา ซึ่งน่าจะเป็นราชวงศ์หนองแสโยนกเชียงแสน^๕ ทั้งสองพระองค์ เพราะเมื่อทรงพระเยาว์ได้เสด็จมาศึกษาศิลปวิทยาอยู่ด้วยกันที่ เขาสมอคอน^๕ ซึ่งสมัยนั้นกษัตริย์เมืองลพบุรีก็เป็นราชวงศ์เดียวกัน”

จากข้อความในหนังสืออักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย^๕ นี้ ก็จะเห็นได้ว่า พระเจ้ารามคำแหงมหาราช และพระยวงำเมือง เคยเสด็จมาศึกษาศิลปวิทยากับพระสุกทันตฤาษี

ที่เขาสมอกอนนี้ และตำนานเกี่ยวกับพระสุกทันตฤาษีก็มีกล่าวไว้ในหนังสือ “ชินกาลมาลีปกรณ์” เช่นกัน ทั้งข้อความต่อไปนี้

“... ได้ยินว่า แต่เดิมยังมีกุลบุตร ๕ คนเป็นเพื่อนกัน คือวาสุเทพ ๑ สุกกทนต์ ๑ อนุสิส ๑ พุทธชฎิล ๑ สุพรหม ๑ ได้บวชในพระพุทธศาสนา เล่าเรียนพระไตรปิฎก แล้วสังเกตเห็นว่า การประพฤติตามธรรมวินัย เป็นภาวะที่หนัก จึงลาเพศแล้วบวชเป็นฤาษี แต่ สุกกทนต์ คงเป็นคฤหัสถ์อาศัยอยู่ในเมือง ลวปุระ ...”

ที่แตกต่างจากหนังสืออักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยก็คือ สุกกทนต์เป็นคฤหัสถ์ มิใช่เป็นฤาษี สำหรับเมืองลวปุระก็คือเมืองลพบุรี และคงจะอยู่ที่เขาสมอกอนนั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่าเขาสมอกอนนี้จะต้องมีความสำคัญในสมัยโบราณอย่างแน่นอน จากการที่ข้าพเจ้าเดินทางไปยังเขาสมอกอน จึงพบว่ามียวดีสำคัญอยู่ถึง ๔ วัดด้วยกัน และวัดทั้ง ๔ นั้น ตั้งอยู่ตามปากถ้ำทางสัน เนื่องจากมีถ้ำอยู่หลายถ้ำด้วยกัน แต่ละวัดมีโบราณวัตถุสถานเก่าแก่ที่น่าเชื่อได้ว่าเป็นวัดเก่าแก่มาแต่โบราณ วัดทั้ง ๔ นั้นคือ วัดเขาสมอกอน วัดถ้ำข้างเผือก วัดถ้ำตะโกพุทธโสภา และ

วัดบักไดสามแสน ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงวัดแต่ละวัดดังนี้

วัดแรกที่จะกล่าวถึงคือ **วัดเขาสมคอน** ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่ปากถ้ำพระนอน มีบันไดขึ้นถึงวัดนราว ๗๒ ขั้นด้วยกัน โบราณวัตถุสถานที่เก่าแก่ของวัดนี้ก็คือภายในถ้ำพระนอนซึ่งมีความงามน่าชมมากนั้น มีบันไดเก่าลงไปใถ้ำได้ บันไดเก่านั้นสร้างด้วยอิฐก้อนใหญ่ เข้าใจว่าสร้างในสมัยอยุธยา และมีพระพุทธรไสยาสน์ภายในถ้ำอยู่องค์หนึ่ง ยาวราว ๑๐ เมตร แต่ชำรุดมากเพราะถูกรื้อหาของมีค่ากัน พระพุทธรไสยาสน์นั้นก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ และถ้าเดินลึกเข้าไปภายในถ้ำอีกก็จะพบเศษอิฐที่ถูกขุดค้นอีกมากมาย กับมีซากพระพุทธรูปสมัยลพบุรีและสมัยอยุธยาอยู่หลายชิ้น จึงทำให้น่าคิดว่าถ้ำพระนอนคงจะมีผู้สร้างโบราณวัตถุสถานไว้ตั้งแต่สมัยลพบุรีหรือก่อนหน้านั้นก็ได้ ถ้าทางวัดหรือทางกรมศิลปากรได้สำรวจ และรักษาโบราณวัตถุสถานไว้ทั้งทำความสะอาดภายในถ้ำให้ดี จะเป็นถ้ำที่น่าชมอย่างยิ่ง ประกอบกับภายในถ้ำยังมีปล่องของถ้ำทะเลถึงยอดเขาซึ่งไม่สูงนัก แต่ก็งามมาก และห่างจากวัดเขาสมคอนไปทางตะวันออกมีเขาอีกลูกหนึ่ง ซึ่งอยู่ไม่ห่างกันมากนัก ยังมีถ้ำที่น่าชมอีกถึง ๓ ถ้ำคือ ถ้ำพราหมณ์ ถ้ำชิงช้า และถ้ำนา เป็นต้น

จากวัดเขาสมอคอนไปทางตะวันตกราว ๒ กิโลเมตร มีวัดถ้ำข้างเขือก ซึ่งตั้งอยู่ปากถ้ำข้างเขือก เดิมทีเดียวกับวัด ๕๘๕ นกตงทางหน้าถ้ำ แต่ปัจจุบันนี้ทางวัดได้ย้ายขึ้นไปสร้างใหม่ โดยทำบันไดสูงขึ้นไปราว ๑๑๘ ชั้น และได้สร้างพระพุทธรเจดีย์ โบสถ์ ตึกธรรมศึกษา และอื่นๆ หลายหลังด้วยกัน สำหรับพระพุทธรเจดีย์ที่สร้างใหม่นั้น สร้างไว้บนยอดเขาเลขที่เดียว จะสังเกตเห็นได้แต่ไกล ใกล้ๆ กับพระพุทธรเจดีย์มีต้นศรีมหาโพธิ์อยู่ต้นหนึ่งซึ่งนำมาจากประเทศอินเดีย

อีกวัดหนึ่งคือ วัดถ้ำตะโก ซึ่งอยู่ถัดวัดถ้ำข้างเขือกไปทางตะวันตกเฉียงเหนืออีกประมาณ ๓ กิโลเมตร ที่วัดนี้มีถ้ำชื่อว่า ถ้ำตะโกซึ่งไม่ลึกนัก ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปศิลาทราย ๒--๓ องค์ เข้าใจว่าเป็นสมัยลพบุรี วัดถ้ำตะโกนี้ตั้งอยู่บนเชิงเขา โดยสร้างกุฏิ เจดีย์ โบสถ์ และวิหารตามลำดับขึ้นไป และสร้างบันไดขึ้นถึงกันได้ รวมบันไดประมาณ ๑๕๐ ชั้น สิ่งก่อสร้างต่างๆ เหล่านี้เริ่มสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ แต่เดิมนั้นคงเป็นวัดเก่ามาก่อน เพราะสังเกตเห็นซากอิฐเก่าปรากฏอยู่หลายแห่งด้วยกัน สำหรับเจดีย์นั้นแปลกที่ตงอยู่บนกลางเรือสำเภา และตงอยู่

บนยอดเขา เจดีย์และเรือสำเภานับร้อยรูปร่างของท่านอาจารย์
 สำเภา ผู้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการสร้างวัดนี้ สร้างขึ้น
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ และใกล้กับเจดีย์บนเรือสำเภา มีพระ
 พุทธรูปองค์หนึ่งตั้งอยู่ หันพระพักตร์ไปทางทิศใต้ เมื่อ
 มองจากข้างล่างจะเห็นได้ชัดเจนทีเดียว ถัดจากเจดีย์ลงมา
 เป็นวิหาร โบสถ์ เจดีย์ย่อเหลี่ยมมุมไม้สิบสอง และกุฏิเจ้า
 อาวาสตามลำดับ ที่กุฏิเจ้าอาวาสนี้เป็นพิพิธภัณฑน์มีโบราณ
 วัตถุสมัยลพบุรี และสมัยอยุธยาหลายสิบชิ้น ล้วนนำศึกษ
 ษาทางสน

ถัดจากวัดถ้ำตะโก ไปทางตะวันตก อีกราว ๑ กิโลเมตร
 เป็น วัดบันไดสามแสน ซึ่งมีบันไดทางขึ้นถึงยอดเขา
 มากกว่าอื่น ๆ คือมีราว ๔๘๐ ขั้น และบนยอดเขามีมณฑป
 หลังหนึ่ง สร้างขึ้นเมื่อ พ. ศ. ๒๕๐๔ เมื่อขึ้นไปถึงยอด
 เขาจะมองเห็นทิวทัศน์ของลพบุรีไปได้ไกลทีเดียว ที่
 บริเวณวัดนี้มีถ้ำชื่อว่า “ถ้ำวิหาร” หรือ “ถ้ำแสนสุข” ซึ่ง
 ไม่ลึกมากนัก ปากถ้ำมีวิหารร้างเหลือแต่ผนัง เข้าใจว่าคง
 สร้างในสมัยอยุธยา นอกนั้นก็ยังมีโบสถ์พระพุทธรูปที่สร้าง
 ใหม่ทางสน

ที่กล่าวมาทั้งหมดก็เป็นเรื่องราวของเขาสมอคอน

ข้าพเจ้าได้พาชมวัดวาอารามต่างๆ ไปด้วย ข้าพเจ้าคิดว่า
วัดร้างอาจจะมีอีก แต่ยังหาโอกาสออกสำรวจให้ทั่วถึงยังไม่
ได้ อย่างไรก็ตาม เขาสมอคอนก็คงเป็นเขาที่มีความสำคัญ
มาแต่สมัยโบราณแน่นอน

คราวนี้ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึง *เขาสมอแครง* จัง-
หวัดพิษณุโลกบ้าง ซึ่งก็มีเรื่องราวที่น่าสนใจเช่นเดียวกับ
เขาสมอคอนเช่นกัน

เขาสมอแครง อยู่ในท้องที่อำเภอวังทอง ห่างจาก
ตัวเมืองพิษณุโลกประมาณ ๑๔ กิโลเมตร โดยไปตามถนน
มิตรภาพสายพิษณุโลก - หล่มสัก มีทางแยกทางซ้ายเข้าถึง
เชิงเขาสมอแครง ซึ่งมีวัดพระพุทธรบาทเขาสมอแครง ตั้ง
อยู่ที่เชิงเขานี้

สำหรับเขาสมอแครงนี้ เป็นต้นตำนานการสร้าง
เมืองพิษณุโลก เพราะมีข้อความที่ปรากฏใน “พงศาวดาร
เหนือ” ตอนหนึ่งขอคัดมาลงไว้ดังนี้

“พอได้ ๓ วันพฤหัสบดี เดือนสามขึ้นค่ำหนึ่ง ปี
ฉลุศก เพลาเข้าตอ้งกับเพลาเมื่อพระพุทธรเจ้าฉันจึงหันได้
ต้นสมอวันนั้น พระอุบาลีเถรและพระศิริมานนท์ กนิพ
พานในที่นั้น แต่ก่อนก็เรียกว่าพนมสมอ บัดนี้เรียกว่า *เขา*

สมอแครง เขาบรรจुพระธาตุทั้งสองไว้ในที่นั้น แลครั้น
พระสงฆ์องค์ใดเข้ามาอยู่ที่นั้น ก็ยอมเรียกตามที่นั้นว่าเป็น
อรัญวาสี จ้าการบูรณสร้างข้างตะวันออก แข่งกันทำปี
หนึ่งกับเจ็ดเดือน จึงแล้วรอบบ้านพราหมณ์ทั้งหลาย”

จากข้อความที่ปรากฏในพงศาวดารเหนือนี้ ได้กล่าว
ถึงเขาสมอแครงไว้ด้วย และถ้าข้อความในพงศาวดารเหนือ
เป็นความจริงก็แสดงว่า บริเวณเขาสมอแครงเคยเป็นเมือง
มาก่อน ซึ่งก็มีหลักฐานที่พอจะเชื่อถือได้อยู่บ้าง เพราะ
บนเขาสมอแครงนี้ มีวัดร้างถึง ๗ วัดด้วยกัน และบน
ยอดเขาซึ่งสูงราว ๒๐๐ เมตรเศษ ก็มีซากเจดีย์ใหญ่อยู่
องค์หนึ่ง ถ้านั่งรถยนต์ไปตามถนนมิตรภาพสายพิษณุโลก
— หล่มสัก จะมองเห็นเจดีย์องค์นี้อยู่บนยอดเขาอย่างชัด
เจนทีเดียว ถ้าเจดีย์องค์นี้ยังสมบูรณ์อยู่คงสง่างามมาก
เพราะมองเห็นได้แต่ไกล สำหรับเจดีย์องค์นี้เป็นเจดีย์แบบ
ลังกาทรงกลม ซากที่เหลืออยู่คือฐานขนาดใหญ่และตัว
สอปูหรือคอระฆัง ซึ่งเหลืออยู่เพียงซีกเดียวเท่านั้น เพราะ
ถูกคนขุดค้นกันมาหลายครั้งแล้ว นับว่าน่าเสียดายมาก จาก
การสังเกตลักษณะของซากเจดีย์องค์นี้ จะเห็นได้ว่าใช้อิฐ
ก่อโดยใช้ดินสอ หรือใช้ดินเชื่อมอิฐแต่ละก้อน แทนที่จะ

ใช้ปูนสอ สำหรับฐานกับตัวสถูปนั้น สร้างได้สมส่วนกันดี เหมือนกับเจดีย์แบบลังกาที่สร้างในสมัยสุโขทัยทั่วไป จึง น่าสันนิษฐานได้ว่า บริเวณเขาสมอแครงนี้อาจจะเป็นเมือง มาก่อนจริงตามพงศาวดารเหนือก็ได้ และถ้าเป็นจริงก็คง ตกราวสมัยสุโขทัย หรือก่อนหน้านั้นไม่มากนัก

การเดินทางขึ้นไปยังซากเจดีย์บนยอดเขา^{นี้} ก็อาจ จะขึ้นจากเชิงเขา คือบริเวณวัดพระพุทธบาทเขาสมอแครง ซึ่งทางวัดได้สร้างบันไดขึ้นไป แต่ไปได้เพียงครึ่งทางเท่า นั้น จากนั้นต้องเดินไปตามทางเดินธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นที่ราบก็จะถึงบริเวณซากเจดีย์ดังกล่าว ซึ่งสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของพิษณุโลกได้ด้วย

นอกจากซากเจดีย์ดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้พบซาก พระพุทธรูปศิลาตั้งอยู่ ๒ ชั้น ตามทางที่เดินไปยังซากเจดีย์ นั้น เข้าใจว่าคงมีผู้นำมาจากวัดร้างบนเขาสมอแครงนั่นเอง และยังมีพระพุทธบาทจำลองที่วัดพระพุทธบาทเขาสมอ แครงน้อยอยู่ ๒ แห่งด้วยกัน ซึ่งเข้าใจว่าเป็นของเก่าเช่นกัน และมีรอยพระพุทธบาทจำลองอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งติดอยู่กับ ก้อนหินใหญ่ ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า “รอยพระพุทธบาท ตะแคง” “หรือรอยพระนาย” ซึ่งนับว่าแปลกกว่ารอย

พระพุทธรูปอื่น ๆ ที่พบกันทั่วไป

เขาสมอแครงยังมีถ้ำอยู่ ๒ ถ้ำด้วยกัน ซึ่งมีชื่อว่า “ถ้ำยายชี” และ “ถ้ำตาเถร” และมีสระน้ำอีกสระหนึ่งมีชื่อว่า “สระสองพี่น้อง” แต่เดิมน้ำในสระนี้ไม่แห้ง มีผู้เล่าว่าในสระนี้มีปลาชนิดหนึ่งมองเห็นก้างทั้งตัว เรียกกันว่า ปลา ก้าง ซึ่งเกิดอยู่ในสระ ปัจจุบันในฤดูแล้งบางปีน้ำในสระแห้ง จึงทำให้ปลาดังกล่าวสูญพันธุ์ไป

ตำนานเกี่ยวกับเขาสมอแครงที่เล่า ๆ กันมายังมีอีกเรื่องหนึ่งที่คล้ายคลึงกับสมอคอน ก็คือ หนุมานทหารเอกของพระราม มีคู่หมั้นคนหนึ่งเป็นพระราชธิดาของเจ้าเมืองราชชนกธานี ต่อมาเมืองนั้นถูกน้ำท่วมจมลงใต้น้ำทั้งเมือง หนุมานซึ่งอยู่อีกเมืองหนึ่ง ได้ข่าวก็รีบเหาะมาหมายจะมาช่วยคู่หมั้น โดยจับหักยอดเขาฟ้ามาช่วยเพื่อจะไต่ทงลงน้ำช่วยเหลือคู่หมั้นได้ แต่พอมองเห็นคู่หมั้นนอนตายเสียแล้ว จึงเหวี่ยงยอดเขาฟ้าทิ้งลงพื้นดิน ยอดเขาฟ้าจึงมีลักษณะตะแคงเอียงไปทางทิศเหนือ ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “เขาตะแคง” ต่อมาก้เพี้ยนเสียงมาเป็นเขา “สมอแครง” และเป็นที่สังเกตว่าเขาสมอแครงอยู่ห่างจากเขาฟ้า และระหว่างเขาฟ้ามายังเขาสมอแครงมีก้อนหินขนาดต่าง ๆ ร่วงอยู่

เคลื่อนไหวคล้อยตาม คล้ายกับว่าร่วงจากยอดเขาฟ้าที่หนุมนำมา
อย่างไรก็ตาม นี่ก็เป็นตำนานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเขา
สมอกอนอย่างบังเอิญ

จากการที่ข้าพเจ้าได้เดินทางไปยังเขาสมอกอน และ
เขาสมอแครงมาแล้ว ก็ทำให้มีความเชื่ออยู่ว่า เขาทั้งสอง
นี้มีคนอาศัยอยู่มาแต่โบราณแล้ว และยิ่งไปกว่านั้นข้อความ
ในหนังสืออักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยก็ดี หนังสือพงศาว-
ดารเหนือก็ดี และหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ก็ตาม ก็ได้
กล่าวถึงเขาสมอกอน และเขาสมอแครงไว้ด้วย และถ้า
เป็นจริงตามนั้นก็น่าที่จะมีการสำรวจกันควักกันต่อไปอีกโดย
เฉพาะหน่วยราชการที่มีความเกี่ยวข้อง น่าจะรีบทำเสีย
ข้าพเจ้าเคยคุยกับอาจารย์ประจักษ์ สายแสง ซึ่งเป็นเพื่อน
ครูของข้าพเจ้า อาจารย์ประจักษ์บอกว่า ตามที่กล่าวไว้ใน
หนังสืออักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยนั้นว่า พระเจ้ารามคำ-
แหง และพระยงำเมืองเคยเสด็จไปศึกษาศิลปวิทยาที่เขา
สมอกอน ลพบุรีนั้น ความจริงน่าจะเคยเสด็จไปศึกษาที่
เขาสมอแครง พิษณุโลกมากกว่า เพราะอยู่ใกล้กว่า ซึ่ง
ก็น่าจะศึกษาค้นควักกันต่อไป อาจจะได้หลักฐานต่าง ๆ เพิ่ม
ขึ้นอีกก็ได้

สำหรับท่านผู้อ่านถ้ามีโอกาสดังกล่าวจะเดินทางไปยัง
ภูเขาทองสองนี้ได้ สำหรับเขาสมอคอนขอให้ไปในฤดูน้ำ
หลากเป็นที่ดีที่สุด ส่วนเขาสมอแครงนั้นเดินทางไปได้ทุก
ฤดู เพราะมีถนนไปถึงอย่างสะดวกสบาย *

ตีพิมพ์ครั้งแรกใน “วิทยาสาร”

ฉบับที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒๔

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๑๕